

ประชุมสุภายิตสุนทรภู่
คัดจากหนังสือเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสุนทรภู่แต่ง

แจกในการกฐินพระราชทาน
มหาอำมาตย์ตรี พระยาพรหมทัตศรีพิลาศ

กรมการศาลฎีกา

ณวัดนางชี

พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

11/07/2566

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

อธิบาย

เหตุที่รวบรวมสุภาษิตสุนทรภู่มาพิมพ์ใน สมุดเล่มนี้ คือเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ เสวกตรี พระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) จะพิมพ์หนังสือแจกเป็นมิตร พลในการเปิดโรงเรียน "เศรษฐบุตรบำรุง" ที่วัดจันทาราม มาขอให้กรรมการเลือกเรื่องหนังสือให้ข้าพเจ้าคิดเห็นว่า กลอนของสุนทรภู่นั้นเป็นของที่ชอบกันแพร่หลายทั่วไป แลในกลอนของสุนทรภู่นั้นบางแห่งกล่าวเป็นสุภาษิตมีอยู่แทบทุกเรื่องท่สุนทรภู่อ่าง แลมักมีผู้จำกันมากกล่าวได้มากข่างน้อยข่าง จึงลองให้เลือกยบทสุภาษิตซึ่งมีอยู่ในกลอนสุนทรภู่อ่าง ๆ เรืองมารวมพิมพ์ในสมุดเล่มนี้ นี้กว่าผู้ที่ได้รับแจกไปก็คงจะพอใจอ่าน ที่จะใช้เป็นหนังสือสอนในโรงเรียนก็จะใช้ได้ โดยวิธีผู้เป็นครูบาอาจารย์ยกสุภาษิตยบทใดยบทหนึ่งขึ้นตั้งเป็นกระทู้ แลแล้วแสดงอธิบายสอนให้เด็กรู้จักคุณแลโทษ ก็เห็นว่าจะเป้นคุณประโยชน์ในการฝึกสอน

๑

ธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นประโยชน์ทั้ง ๒ อย่าง เมื่อ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
โดยมาก จึงอนุญาตให้พิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ ในสมุด
เล่มนี้

ฉ.

สำนักหอสมุด

11/07/2566

สารบัญ

สุภาษิตคัคคจากนิราศพระบาท	หน้า	๑
สุภาษิตคัคคจากนิราศภูเขาทอง	”	๑
สุภาษิตคัคคจากนิราศวัดเจ้าฟ้า	”	๔
สุภาษิตคัคคจากนิราศสุพรรณ	”	๕
สุภาษิตคัคคจากนิราศอิเหนา	”	๖
สุภาษิตคัคคจากนิราศพระแท่นดงรัง	”	๖
สุภาษิตคัคคจากนิราศพระประธม	”	๗
สุภาษิตคัคคจากนิราศเมืองเพชร	”	๗
สุภาษิตคัคคจากเรื่องโคบุตร	”	๓๐
สุภาษิตคัคคจากเรื่องพระอภัยมณี	”	๓๕
สุภาษิตคัคคจากหนังสือมุลยบท	”	๓๖
สุภาษิตคัคคจากเรื่องสิงหไครภพ	”	๓๖
สุภาษิตคัคคจากเพลงยาวถวายโอวาท	”	๓๗
สุภาษิตคัคคจากเรื่องชนช้างชนแผน	”	๔๓
สุภาษิตคัคคจากเรื่องเสภาพระราชพงศาวดาร	”	๔๔

ประชุมสุภาษิตสุนทรภู่
คัดจากหนังสือเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสุนทรภู่แต่ง

คัดจากนิราศ

๑ เจ้าของศาลารักหวานชนบนต้น
ระว่างต้นต้นมอระมกมัน
เหมือนคนคบคนค้าหวานรำคาญครัน
ถ้าพลึงพลึงเจ็บอกเหมือนตลกศาล ฯ

๒ เห็นเทพมีหนามลงรานา
เปรียบเหมือนคำคนพูดไม่อ่อนหวาน
เห็นถึงกตมคพราเชาราราน
ถึงหนามกรานก็ไม่เห็นขเหมือนเจ็บทรวง ฯ

นิราศพระบาท

---

๓ ถึงโรงเหล้าเตาถนั้ควนโฆม
มีคันไผ่ผูกสายไว้ปลายเสา

โอ้ข้าปรกรรมน่านรกเจียวอกเรา
ให้แมวเฒ่าเหมือนหนึ่งขำเป็นหน้าอาย ฯ

✧ ✧ ✧

๔ ไม่เฒ่าเหล่านี้แล้วแต่เราจึงเฒ่ารัก
สัตว์จะหักห้ามจิตจะคิดไฉน
ถึงเฒ่าเหล่านี้เข้าสายก็หายไป
แต่เฒ่าใจนี้ประจำทุกคำคืน ฯ

✧ ✧ ✧

๕ ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า
ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เคยวนมอญถอนไรรุกเหมือนตุ๊กตา
ทั้งผิดหน้าจักษุระเหมาเหมือนชาวไทย
โอ้ล้ำมัญฉันแปรไม่แท้เที่ยง
เหมือนอย่างเอียงชายหญิงทิ้งวิไล
นี้หรือจิตคิดคิดหมายมีหลายใจ
ที่จิตคิดใครจะเป็นหนึ่งอย่าพึงคิด ฯ

✧ ✧ ✧

๖ ถึงบางพุดพุดคี่เป็นศรัคกค
 มิคนรกรรสถอยอรรยจิตค

แม่พคชัวตัวคายทำลายมิต
 ระชอยฝิตในมนษย์เพราะพคชา ฯ

๗ ถึงบางเตอโอมะเตอเหลือยัระหลาท
 บังเกิตชาติแมลงทวมในไส้

เหมือนคนพาลหวานนอกข้อมขมใน
 อยุ่ไมยเหมือนมะเตอเหลือธระธา ฯ

๘ โอเจตยทสร่างยงวางรัก
 เสี่ยกายนภนภานานาตากระเค็น

กระนทรอชอเสี่ยงเกยวคยค
 จะมีหมกล่วงหน้าทันตาเห็น

เช่นผู้คีมักแล้วยากเย็น
 คิกคี่เป็นอนิจจังเสี่ยทงนิน ฯ

๕ อสุภกรรมกรรมฐานประหารเหตุ
 ทวلسังเวชว่าชีวิตจะสังขาร

อินอินทรียวบตอเนตตา

ทขาชานและเหมอนกยเรือนทาย

กลยทายกลวมีวเมาไม่เข้าบ้าน

พระนิพานเพิ่มพลเพียงสูญทาย

อินรูปเหมอนเรือนโรคให้ โศกสทาย

แล้วต่างตายตามกันไปมันคง ฯ

✱ ✱ ✱

๖ ดงเกาะเวียนเวียนรักก็หนักอก

แสนวิตกเต็มตรองเจิวน้องเขย

เมอเวียนนกงจนขยดงกยเกย

ไม่ยากเลยเวียนได้ตั้งใจจง

แต่เรียนรกรรกกก็มักหน้าย

รักลมายมีโตชมสมประสงค์

๕

ยิ่งรักมากพากเพียรขงเวียนวง
มีแต่หลงกลมวงนำทรงไทรอม ฯ

นิราศวัดเจ้าฟ้า

๑๑	คคองคตเลี้ยววลคล้วน	หลักคต
	เกาะกระระเรื่อว	ร้องนำ
	คคคคองช่องแคบพอ	พวยช่อ พ้อเฮย
	คคคคตเลี้ยววล	กว่านำลำคตอง ฯ

✦ ✦ ✦

๑๒	ชมนักฝักคยชอน	บอนแซง
	บอนสัพพรณหันแกง	อวอຍแท้
	บอนยางกอกคอกแสดง	เหลอเหล่ แม่เฮย
	บอนปากยากจะแก	ไม่สันลนบอน ฯ

นิราศสัพพรณ

๖๓ จะหกล่อนชนหักกักใจ
 หักอาไลยน์ไม่หลกสตะหัก
 สรวพคัตตชาคประหลาทนิก
 แต่ตครกนไม่ชาคประหลาทใจ ๑

นิราสีเหเนา

๖๔ เห็นชนนหนามหนาไม่น่ากิน
 แต่รสกลันภายในชอยใจคน
 เหมือนรูปชั่วใจดีเจ้าพิเชียย
 ไม่เลือกเลบสทแท้นตักสล
 ทรูปคใจชั่วตวชกชน
 ไม่เปนผลคยหากล้ำหากใจ ๑

✦ ✦ ✦

๖๕ มีเพื่อนเล่นกไม่เหมือนกยเพื่อนตาย
 มีเพื่อนช่ายกไม่เหมือนกยเพื่อนชม
 ๓๓/๐๗/๒๕๖๖
 ถึงจะมวมาณสถานทพย

ให้ลอบลิวเลิคมณเฑียรสทปฐุม
 ถ้าไม่มีค้เคียงเวียงภิรมย์
 จะเตรียมมครมตรกหาเป็นอาจิณ ๗

นิราศพระแท่นทองวัง

๑๖ ที่ท่ายบ้านศาลเจ้าของชาวบ้าน
 บวงสรวงศาลเจ้าผายศรัทง
 เห็นคนทรงปลงจิตค่อนิจง
 ให้คนทั้งปวงหลงลงชบาย
 ชงคำปคมตท้าวว่าเจ้าช่วย
 ไม่เห็นด้วยที่จะไต่คังใจหมาย
 อนเจ้าณนถรบกกถลกกลาย
 ถอเจ้านายที่ไต่พงจิงจะคิ
 แต่บ้านนอกคอกนอกนออย่าเขา
 ไม่มีเจ้านายจิงคองพงผ ๗

๑๑๑ ถึงถิ่นฐานบ้านเพนียดเป็นเนินสูง
 ที่ขบขึงข้างโหลงเข้าโรงหลวง
 เหตุเพราะนางข้างต่อไปล่อลวง
 พลายทิ้งข่วงจึงต้องถูกมากโรง
 ไชยอกเพื่อนเหมือนหนงชายที่หมายมาก
 แสนสวาทหวังงามมาตามโหลง
 ค้องคิกข่วงห้วงรักชกคะโหลง
 เลี้ยคายโข่งข่าเขาคิดเศร้าใจ ฯ

นิราศพระประธม

๑๑๒ ถึงคลองนามสามสิบสองคคคั้ง
 ชวากว้างเวียนซ้ายมาฝ่ายขวา
 ให้หนน้อยคอยนัยในนาวา
 แคหนงมาถวนสามสิบสองคค
 ษนคคอนหมนคคก้าหนตแน
 เวนเสี้ยแคใจมนะยัสคก้าหนต

แต่หากว่าพศยากเช่นปากหอย
เปรียบเหมือนคนจนทนทุกข์น้อย
จะกล่าวด้วยออกไม่ได้ทั้งในก ฯ

นิราศเมืองเพชร

คัดจากเรื่องโคบุตร

๒๐ เจ้าโคมงามทราชมรักของแม่เอ๋ย
อย่าล้มเลยจงจำคำแม่สอน
ภักดีอุปมาเหมือนนบิทร
จงโอนอ่อนฝากองค์พระทรงฤทธิ
สรวงเสวยคชยระวีงอย่าปลั่งพลาค
เมื่อไสรยาสน์ผ่อนพร้อมถนอมจิตต์
ถ้าท้าวโคกแม่อย่าสรวลจงควรคิด
ระวีงฝิดอย่าให้ผ่านวรกาย
ผิวเคียดแม่อย่าเคียดทำโกรธคชย
เขาความชอบมากขี้ให้สูญหาย

ถึงท้าวรักก็อย่าเร่งเสด็จกาย
 ครั้นระคายแล้วมก็มีวาค้าว
 ความลี้ภัยแม่อย่าเร่งแกลงไซ
 จงกล่ากลืนกลบไว้อ่าให้ขาว
 แม่อย่ากลัวตัวจะตึกก็มีขาว
 พระไทยท้าวเธอจะแทนงระเวงความ
 ชนหญิงชั่วมวร้างนิราศรัก
 อีปลกษณถาคณจะหยายหยาม
 มารดาพรั่ำว่าสอนจงทำตาม
 แล้วโฉมงามแต่งกายให้สวยใจ ฯ

✧ ✧ ✧

๒๐ ใครเกิดมาถาจิตตนนตคปราชญ์
 บ่่อมหมายมาคชนคเป็นตคัง
 เหมือนเขาสมรมาคไม่พลาคพลึง
 ใครชิงชิงเหมือนหน่งว่าพายพาน
 11/05/2566
 ถึงแสนลมหจะหมายทำลายโลก

ไม่คลอนโยกหนักแน่นเป็นแก่นสาร
 ใครเกิดจิตต์อิจฉาเป็นสามาญ
 สันทานพาลผู้ใดทำกรรมอนันต์ ฯ

❖ ❖ ❖

๒๒ ตามโบราณก่อนเก่าท่านกล่าวมา
 ว่าญาติใครใดก็เขามีทรัพย์
 ตัวแค่นคัมเชื้อญใจอย่าไปหา
 ฌรักแรงแขงขันได้สัญญา
 อนาถาแล้วไม่นับเขาช้ออายุ ฯ

❖ ❖ ❖

๒๓ อิ่มมนุษย์สักจะเชอมนเหลือยศ
 พกสยดแล้วสยดไม่ชคสน
 เพราะแต่ค่านำจิตต์คคิประจัญ
 ปากเป็นผลใจเป็นพาดเหลือมารยา
 ใครหลงลนกินลกยอกัพอมรัย
 ๑๑๐๗/๒๕๖๖
 ต้องตายควยปากมนุษย์ทมูสา

มีแต่โทษทัณฑ์ทุกข์ไม่สุข
 เครื่องสาธารณณ์ดมแผ่นดินหลังยินต์
 สมบัติมีเสียเปล่าเปล่าไม่เข้าการ
 เหมือนฝันเห็นเป็นแต่ลมไม่อิมหน้า
 มาตราภคราอยู่ไม่เห็นเป็นแก่นสาร
 ไยไม่รุ่งรุ่งเรืองเทยวจึงจาล
 ไม่ต้องการเลยมาหลงงงววย
 ฆงตรองตรกนกกาคักสมบัติทิพย์
 วิมานลึบลอยสลอนอัยสรววย
 สมบัติใครในมนุษย์ถึงสรววย
 จะเปรียบด้วยทิพย์สมบัติไม่ตกกัน
 ทวพยทงนทเอาไว้ม่ากระฉิก
 สู้แต่ชักหนงไม่ไ้ในสวรรค์
 อย่าห่วงใยในสมบัติจกคัมมัน
 หมายสวรรค์เด็กขอเจ้าไปเฝ้าชม ฯ

๒๕ ชิ่งสองข้างต่างแค้นแค้นระคาย
 ต่างมุ่งหมายคิดมาจะฆ่าฟัน
 เพราะโมโหพาหลงในสงสาร
 กรรมฐานนั้นจะคิดก็ขัดฉนั้น
 คือเวรกรรมทำมาจึงฆ่ากัน
 ชินฆ่าฟันออกก็เห็นเป็นเวรไป
 เหมือนกงเกวียนเวียนกำดูซ้ำซาก
 กรรมวิบากนั้นก็ตรงอย่าสงสัย
 ทำอย่างไรใดอย่างนั้นเห็นมันใจ
 เป็นเวรไปตั้งก็ไปไม่ยั้ง ๆ

คัดจากเรื่องพระอภัยมณี

๒๖ จะเคียวทางกลางป่าพนาคร
 พงฉนั้นอ่อนตลกจำคำโบราณ
 จะพทจาสารพัดฆ่าหทัยยัง
 ป ๒๑๑๗/๒๕๖๖
 วนลกนงนาทาภรรยาหาร

แม่หลับนอนผ่อนพันทไภยพาล
 ๕๕ ๕
 อดขันคาลโกรธขงหงสขาย ๗

✽ ✽ ✽

๒๗ มีความรู้ย่อยกษัตริย์ลวระไร
 ๒๗ ๒๗
 ๒๗ ๒๗
 ชีวิตไม่ปลุกปลงคงไ้ที ๗

เล่ม ๓ ตอนที่ ๓

๒๘ อินกำเนคเกิดมาในหล้าโลก
 ๒๘ ๒๘
 ๒๘ ๒๘
 สุขกับโศกมิได้สิ้นอย่าสงไสย ๗

ถ. ๓ ท. ๓

๒๘ โยภาณว่าถ้าเหลือกำลังลาภ
 ๒๘ ๒๘
 ๒๘ ๒๘
 จงออกปากขอกแซกช่วยแยกหาม ๗

ถ. ๓ ท. ๕

๒๘ ธรรมนิยมหมอรักราโรคาใช้
 ๒๘ ๒๘
 ๒๘ ๒๘
 พอเค็รไ้ก็ให้เรียกขวัญเข้าเขา
 ไม่ตรึกตราปรารภทำชขเขา
 ถ้าฉวยเปล้าแล้วลือคห่มอนมคแดง ๗

✽ ✽ ✽

๓๐ การนินทาภาเลเหมือนเทน้ำ
ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามือเข้ากรักหิน ฯ

* * *

๓๒ อินทนิมิตที่เพราะผลปรนนิบัติ
รักษาศักดิ์สู่ม้วยอภัยด้วยผิว
ผิวยังรักหนักหญิงก็ยิ่งกลัว
อย่าถือตัวต่อชายจะหน่ายใจ ฯ

ฉ. ๑ ท. ๘

๓๓ อินทรปรสกลั่นเสียงเคียงสัมพันธ์
ทศกฤษ์สัดหวงแหนไม่แก่นสาร
ครนระงับคืบขันธสันดาน
ย่อมสาธารณเขยอเน่าเสียเปล่ากาย ฯ

ฉ. ๑ ท. ๑๔

๓๔ อินทกษ์โคกโรคโกลยในมนุษย์
ไม่รู้สึกสันลงที่ตรงไหน

11/07/2566

เหมือนกงเกวียนกำเกวียนเวียนระไว
จงหักใจเสียเถิดเจ้าเขาวมาลัย ฯ

ฉ. ๑ พ. ๑๗

๓๕ อันแยขยันทกกลศึกสัประการ
เป็นประธานที่ในกายของนายทัพ
ประการหนึ่งถึงจะโกรธพิโรธร้าย
หักให้หายเหือดไปเหมือนไฟดับ
ค่อยคิดอ่านการศึกทลกลีบ
แม้จะจับให้มันคนให้ตาย
อนงธาดาศึกยงชกชก
จะโหมหักเห็นไม่ได้ตั้งใจหมาย
สืบสังเกตุเหตุผลกลลอบาย
คแยขยาคาคทงกำลังพล
อนงให้รวบรวมทลลยได้
ทหารไม่เคยศึกต้องฝึกฝน
ทงถอยคาสำหรับขงคยคน

อย่าเวียนวลาจาเหมือนงาช้าง
 ประการหนึ่งซึ่งจะชนะศึก
 ต้องตรองตรึกยกย้ายให้หลายอย่าง
 กู้ทั้งทักทิวาในท่าทาง
 อย่าลระวางไว้ ใจแก่ไพร่ ฯ

ถ. ๓ ท. ๑๘

๓๖ อินรัษาศิลลศตยภักตเวท
 ย่อมเป็นที่สรรเสริญเจริญคน
 ทวลักษณะอภิกคณูญตาเขา
 เทพเจ้าก็จะแข่งทกแห่งหน
 ให้ทกขรอนงอนหง่อทรพล
 พระเวทมนต์เสียมคลายทำลายยศ ฯ

* * *

๓๗ เราก้ช่ายหมายมาคว่าชาติเชอ
 ดงประเสอภจะล้คล้กหน ฯ

11/07/2566

ถ. ๓ ท. ๑๘

๓๘ นางตอบคำอำมาตย์ด้วยอาจจิตต์
 ท่านนึกแต่จะโง่ด้วยโหวหา
 อันสงครามตามบทพระโอบการ
 ใครผิดผลาดูชีวิตให้บรรโดย
 ใครทำชอยกอยให้เ็นใหญ่ยิ่ง
 ถึงชายหญิงก็ไม่ว่าหามีไ้
 ว่าไ้การท่านเห็นเป็นอย่างไร
 หรือหญิงไ้ฆ่าชายไม่วายวาง ฯ

ฉ. ๑ พ. ๒๒

๓๙ แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
 มันแสนสกลถลาเหลือกำหนด
 ถึงแถวลยพนเกษวทเลยวลก
 ก็ไม่คคเหมือนหงในน้ำใจคน ฯ

* * *

๔๐ รู้สิ่งไรไม่สู้รู้วิชา
 รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี ฯ

11/07/2566

ฉ. ๑ พ. ๒๕

๔๑ ประเวณีคงให้หลังหัก
 ๐ มันทักมกรายเมอภายหลัง
 จรวะใหญ่ไปถงนามกำลัง
 เหมือนเสอซงเขาดงคงกราย ฯ

ถ. ๑ พ. ๒๖

๔๒ อันแยบยนตกลดคโยมลดถย
 ๐ แม่จะจับกให้มันคนให้ตาย ฯ

✧ ✧ ✧

๔๓ อันตนร้ายปลายกไม่มีโทษ
 ๐ เปนประโยชน์ยาวยืนอย่หมนแสน
 จะเทยวปล้นคนกินเหมือนสนแกน
 ถงมากแมนมทรพยกชบชาย
 ชนคชวตวตายเมอภายหลัง
 ชอกยงย่นอย่ไม่รหาย ฯ

✧ ✧ ✧

๔๔ ขาดหลวงว่าอย่าประมาทชาติกษัตริย์
 ๐ 11/07/2566
 เหลอจากคกลความตามวิไสย

เมื่อดูเห็นเช่นมหาศาลาโดย

โกรธเหมือนไฟฟุ่ฟอนให้ร้อนทรวง ฯ

* * *

๔๕ พระบาลมิจิตตคคสังสาร

แจ้งวิจารณ์ทางธรรมด้วยทรรษา

เพราะมีห้อยกัณฑ์คกคา

แม่ทุหาไม่ยี่ไม่มีฤทธิ ฯ

ฉ. ๒ ที. ๓๗

๔๖ ขาดหลวงว่าข้าไม่บอกไว้คอกหรือ

สัญญาชอชอว่าผู้ชายตายเพราะหญิง

จนของอชของอนถึงวอนวิง

ราวกระวังเข้ามาวานสังหารกาย

แม้มีรักหนักหน่วงทำลวงล่อ

ชนชคชอเล่นก็ได้คังใจหมาย

รูปก็ร้อยวิไลยใจผู้ชาย

มนหลงตายตกกยเหมือนหลยัคคา

อันลมขยดแต่เพราะเสนาะห
 ๕๓ ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ฉ. ๒ ที. ๓๒

๕๓ ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ฉ. ๒ ที. ๓๒

๕๓ ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๓ ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๓ ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๓ ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

ครั้นจางห่างเหวไปเนิ่นนาน
แต่นำตาลก็ว่าเปรี้ยวไม่เหลือขมแล ฯ

✧ ✧ ✧

๕๐ ถึงคัยทมผู้ว่าอยู่ใต
แต่คัยใจอยู่ยากลำบากเหลือ ฯ

ถ. ๒ พ. ๓๗

๕๑ ขณะนั้นชอนตกคักสงบ
ต่างนอบนยนิถอพระฤาษี
ไม่กริบเกรียบเงียบสงัดทั้งปฐพี
พระโยคีเทศนาในอาการ
คือรปรสกลั่นเสียงไม่เที่ยงแท้
ย่อมถ้ำแก่เกิดโรคโศกสงสาร
ความหนงพงให้เห็นแปนประอาณ
หวังนิพานพ้นทุกข์สันกสบาย
ชงบ้านเมองเคองเซญูถงเช่นน
เพราะโลกยคณหาพาฉิบหาย

๕๓ เป็นสาวแล้ววิ่งมาชิงฉวี
 ชื่นความชิวตึงเขามีตเขากวักหิน
 ด้งจะคคยคคหนาสนพาคิน
 กไม่สิ้นสุดอายเป็นลายลือ ๆ

๕๔ อินทกษัตริย์ชั่วกัถงสัง
 ๑ ให้ชายหญิงหยิ่งคิคเป็นยฤศนา
 กยชชหนึ่งชงเกตกำเนคมา
 มีหตาปากจุมกลืนทกคน
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ทคองใจในยนากพาชน
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 คอนอนเห็นแจ้งทุกแห่งหน
 ๑ ๑
 ทควตาหน้าผากปากของตน
 ๑ ๑
 ถาแมคนใดเห็นจะเป็นขณ
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 แมไม่เห็นเป็นกระษัตริย์คอก
 มทลเลไลไมโทหน
 ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
 ไม่เห็นผลประ โยชนทไทยคุณ

ย่อมหมกมุ่นเมามัวว่าตัวดี
 เมื่อใครไม่เห็นหน้าหากระจก
 จะช่วยยกเงาส่องให้ส่องศรี
 อนึ่งนั้นตณฺหาตาไม่มี
 ไม่เห็นที่ทางสวรรค์เป็นสันดาน
 อนึ่งว่าตาบอดสอดตาเห็น
 ให้คิดเป็นทางธรรมพระกรรมฐาน
 สยบคิดผลผลาปรีชาชาญ
 ตามโยธาวรภีษาสัจจาใจ ฯ

ถ. ๒ พ. ๔๔

๕๕ อันแก้วแหวนแสนทวีปสำหรับแผ่นดิน
 ๕๕ ๐ มืดวสันเสียบเปล้าไม่เข้าการ
 แยกคิดผลผลาอันสังส
 จะช่วยส่งสยบสมย์พิศกัศถาน
 ใครถือธรรมจำศีลภิญญาน
 ๕๕ ๐ ถึงนิพานพลสวัสดิ์คืออยู่อิตรรา ฯ

11/10/2566

ถ. ๓ พ. ๔๕

๕๖ ท้าวทมิฬพินคำที่รำพลอย
 จึงได้คอยตามวิไลยน้ำใจหาญ
 เรารู้้อย่างทางโบราณ
 เป็นชายชาญชอຍแต่ตามจามรี
 สวงนคักคักกับยศปลุกปลิก
 รักชีวิตเหมือนไม่รักยศคักคักศรี ฯ

✧ ✧ ✧

๕๗ โบราณว่าสี่เท่ายังก้าวพลาด
 เป็นนักปราชญ์แล้วก็ยังรู้พลึงผิด ฯ

ฉ. ๓ ค. ๕๐

๕๘ พระอัครนี้ปรีชาสั่งวาไหม
 ฆอยไสมนัสสาชฌาไสย
 อยปดมีภำรุงชาวกรุงไกร
 ฆอยในยคักรวมอย่าลำเอียง
 ปรักษาความตามบทในกฎหมาย
 ๑๑/๐๗/๒๕๖๖
 อย่ำกตบถลายวากล่ำวให้ถำวเฉียง

ผู้ใดควมวิชาเขามาเลี้ยง
 จึงต้องเยี่ยงอย่างกษัตริย์ชาติบิดา
 คิดกำจัดศัตรูโจรผู้ร้าย
 ให้หญิงชายชื่นจิตตทุกทีศา
 ทำโทษกรรมผ่อนผันกรุณา
 ให้เย็นใจไพร่ฟ้าประชาชน
 หงษ์มารถคชสารทหารรบ
 ให้รับเงินคชเผือกฝืน
 แม่มผู้ขงอย่าหลงกล
 อย่าคยคนสอพลอทรลัษณ
 ใครเขาชักตักทานอย่าหาญชก
 ค่อยตรองตรรกชอบผิดคิดหน่วงหนัก
 แม่มผู้ริมาสาพิภักดิ์
 ให้ยศศักดิ์สมควรอ่าชวนชัง ฯ

ล. ๓ พ. ๕๓

๕๘ พระเล้าโลมโลมเลลาว่าเจ้าพ
 พระชนนชวานกอยู่รักษา

ทั้งลกน้อยสร้อยสุวรรณจันทร์เสภา

เหมือนมณฑลขามาศซึ่งมีรส

ภุมรินขึ้นเคล้าแม่เจ้าของ

ไม้ปักข้อมคอทวงจระหวงหมก

อินนาคาสหวนวางไว้อ่างมก

มกจะอดไต่หรือของครึกครองกุ ฯ

✧ ✧ ✧

๖๐ จะควรวชวกกทททาง

จะคนางคแม่เหมือนแลเห็น

ดงลกขางห่างกันหล่นกระเด็น

ก็จะเป็นเช่นเหล่าตามเผ่าพันธุ์ ฯ

ฉ. ๓ ท. ๕๒

๖๑ พระทรงฟังสั่งให้ทำคำประกาศ

พวกนกปราชญ์เปรียบเหมือนเพชรทองเจ็ดสี

ไม่มีทองรองรับเป็นเรือนมณี

วิเศษไม่สวางกระจ่างตา

เหมือนคนคัมภีร์ขงจื้อ
 ไม่ทำชอบช่วยกษัตริย์ชกยศดา
 คองตักอับลัชชอไม่ลัชชา
 กิ่งจันทาไรเรือนักเหมือนกัน ฯ

๒๒ นางรำภาว่าวิไลยไทรตายค
 ย่อมเป็นศึกแล้วเป็นสชทกกรงศรี
 เมื่อดงควาวชาวบรินออยู่กันค
 ก็ไม่มีคเชญยอมเวนวาย
 เมื่อดงควาวชาวนครจะรอนนน
 จะบองกันฉนโตก็ไม่หาย
 ไม่ถึงกรรมทำอย่างไรก็ไม่ตาย
 ถาดงกรรมทำลายคองวายเป็นราณ ฯ

๒๓ ประเพณีทอคมบรมจักร
 บำรุงรักษาราไชยมไพศวรรย

เสวยสุขทุกเวลาทั่ววัน
 เพราะทรงธรรมทัศพิริวสการ
 ประการหนึ่งซึ่งรักษาเมตตาคง
 ให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทุกสถาน
 ใครยากเย็นเข็ญใจจงให้ทาน
 ขนิyalบำรุงทั้งกรุงไกร
 หนึ่งคํารองของเขามีเจ้าของ
 อย่าได้ปองเป็นมิตรพิสมัย
 หนึ่งสมบัติพลัสของผู้ใด
 อย่าอยากได้ไปเอาของเขามา
 ประการหนึ่งซึ่งคําระคํารัส
 คํารงสัจย์ซอสุทธิไม่มูสา
 หนึ่งผู้ฝึกมิตรญาติแลเอาตมา
 จงตรกตราตสันความตามสัจจ
 หนึ่งขบถกฎหมายอย่าคลายเคลอน
 1407/2566
 อย่าลกละอินละอย่างแต่ปางหลัง

๖๔ คำโบราณท่านว่าช้าเป็นการ
 ถึงจนานก็เป็นคนอย่างุ่นวาย
 วิไลยศศักดิ์ทรงครองจึงต้องที่
 ยกไปค้ำให้ไต่ถึงใจหมาย
 แม้ขยับย่อถอยกลับก็ขยับอาย
 ยิ่งช้าร้ายขายหน้าประชาชน ฯ

ถ. ๓ ท. ๕๕

๖๕ จึงตอบว่าลกคเป็นทวิภ
 แม้ลกชวหวิคทาทชชวิ
 จนพยายายไม่วิจัก
 ผลาญพงศ์เผ่าเหล่ากอทรลักษณ
 ช้อว่าอภักคณญชาคิงพิษ ฯ

ถ. ๓ ท. ๕๗

๖๖ บาคหลวงว่าวิไลในมนุษย์
 † 11/07/2016
 พนจะหลุกแล้ววิหามปรามไม่ไหว

ห้ามเกศาว่าอย่าหงอกยังนอกใจ
 มั่นชินหงอกออกจนได้มันไม่พึง ฯ

ถ. ๓ ก. ๕๘

๖๗ จะสั่งสอนอ่อนปรนให้พ้นผิด
 ความจริตร่วมวงศ์เฝ้าพงศ์
 จะฆ่าฟันกันเองเกรงนินทา
 เหมือนมือขวาถ่มครกมือซ้าย
 เมอมือซ้ายฟันฟาดปากมือขวา
 ตัวของหายาแก้แผลจึงหาย
 ใครผลาญวงศ์พงศ์พันธุ์ให้อันตราย
 เหมือนมือซ้ายขาดขวามือไม่ควรคิด
 วิไลยญาติพลาตพลึงเหมือนอย่างแผล
 มียาแก้แผลก็หายคล้ายสนธิ
 คนอนันนครนประมาณจึงขาดมิตร
 ต่อไม่คิดแตกห่างอย่างศิลา ฯ

ถ. ๓ ก. ๕๘

คัดจากหนังสือมูลบท

๖๘ ภูมิอากาศารณสนทร ไร่ห้วงสังสอน
 เกกชอนอินเขาวเล้าเวียน

๑ ก ช ก กา ว่าเวียน หนูน้อยค้อยเพียร
 อ่านเขียนผสมกมเกย

๑ ระวังตัวกลัวครุหนุเอ๋ย ไม้เรียวเจียวหอย
 กุเคยเข็ดหลายขววยเขวียว

๑ หันหวกปวกแลบแปลบเสียว หยิกซ้ำซ้ำเขียว
 ชย้าเทยวเล่นหลงจงจำ

๑ บอกไว้ให้ทราบยาปกรรม เรียงเรียงเทียบท่า
 แนะนำให้เจ้าเฮาบุญ

๑ เกษะพระมหาการุญ ใครเห็นเป็นคุณ
 แบ่งบุญให้เราเจ้าเฮย ๆ

คัดจากเรื่องสิงห์ไตรภพ

๖๘ เหมือนคำพระเทศนาท่านว่าชาค
 ใครคบปราชญ์ก็เป็นปราชญ์ในสัจฐาน

11/07/2562

ไครคยพาลก็จวิตติคเณพาล
 เหมือนนิทานข้างทรงกษัตรา
 มีใจไพรมาอาไครยในโรงข้าง
 พดแต่ข้างหนหันจะพนฆ่า
 จนข้างพลายร้ายตามอ้ายโจรา
 ครั้นเสนาชัยโจรเสียบันที
 ให้ชีพรามณ์รามราชมาอยู่ชิต
 กระทำกิจสวคคีลพระชินศรี
 พระยาข้างไคส์คยก็กลบคิ
 พระยาลิศรงควไม่กลัวโย ฯ

* * *

๗๐ คำวิหิธรรมกรรมฐานสังหารวัค
 ด้วยไครลภษณหะคะพระญาษ
 อันรูปทรงหลงเห็นว่าเปณคิ
 คิอชากณ็พองเนาเสียบเปล้าคาย ฯ

คัดจากเพลงยาวถวายโอวาท

๗๑ ขอพระองค์ทรงยศเหมือนคนชยาบท
 ๐ อย่าให้พลาดพลั้งทำวักวอดล้ำ
 รมัคโสมชูไปรดให้พระไทยจำ
 จะเลิศล้ำลอยฟ้าสราไลย ฯ

✧ ✧ ✧

๗๒ หนึ่งนักปราชญ์ราชครูซึ่งรู้หลัก
 ๐ อย่าถอศึกกตสันตนาอชฌมาไสย
 อล้ำให้ตามตามข่มระสังข์จ้านงใน
 จงจักได้ รื้อรอยประกอยการ ฯ

✧ ✧ ✧

๗๓ หนึ่งบรรดาข้าไทท้ใจซื่อ
 ๐ จงนยถอถอมศึกกตสันคตสมาน
 อนงคนมนต์ขลังช่างชำนาญ
 แม่พิขพานผูกไว้เป็นไมตรี
 เขาทำชอบปลอภัยใหน้าใจชน

จึงเรียงรักแรงไม่แครงหนี
 ปรวณาสารพักในปฐพี
 เขาไมตรีแลกไค้ตั้งใจจง ฯ

✧ ✧ ✧

๓๔ คำโบราณท่านว่าเหล็กแข็งกระด้าง
 เอาเงินง้างช้อนตามความประสงค์ ฯ

✧ ✧ ✧

๓๕ แต่คนร้ายหลายล้นยอมขยับปลอก
 เลียงมันหลอกหลอนเล่นเหมือนเช่นผี
 ขยำพานพยคยค่าเป็นราคี
 เหมือนพาลหลายหน้าระอาอาย ฯ

✧ ✧ ✧

๓๖ อินคนคิมสยตยสันทกเทียง
 ช่วยชยเลียงชเชคให้เนคหลาย
 เอาไว้ใช้ใกล้ชคไม่คิคร้าย
 เขารักตายด้วยไค้ด้วยใจตรง ฯ

✧ ✧ ✧

๑๗ อินไซ้ครวนพวนพินันไม่อยู่
 คงหนีสู้อันหมุนในผ่นผง
 แม้นผกใจไว้ควยปากไม้จากองค์
 ขุส่าหตรงทวายแบบทแยบคาย ๑

* * *

๑๘ อินออยตาลหวานลิ้นแล้วลิ้นทวาก
 แต่ลมปากหวานหูไม่รู้หาย
 แม้เจบอนหมนแสนจะแคลนคลาย
 เจ็บจนตายนั้นเพราะเห็นบให้เจ็บใจ ๑

* * *

๑๙ จะรักชังทงสนเพราะลิ้นพลอก
 เช่นอย่างยอดแล้วพระองค์อย่าสงไสย
 อินช่างปากยากที่จะมีใคร
 เขาชอยใช้ช่างมือออกออดอง ๑

* * *

๘๐ ings โอบอ้อมถ่อมตนพระยศศักดิ์
 ถ้าสูงนักแล้วก็เขาเข้าไม่ถึง
 ครนค่านักมากจะผิดคิดว่าพง
 พอกางกลางนนขยมนัก ฯ

* * *

๘๑ อินความคิวิตยาเหมือนชาวอุ
 ประเสริฐสุดซ่อนใส่ลับในฝัก
 สวงนคมสมนภาใครชกชก
 ings ings ค่อยชกเช็ดคพนให้ขรวไลย ฯ

* * *

๘๒ ings ings ให้มันคนหมายให้ว้ายวอด
 ช่วยให้รอกรักให้ซิดพิลมัย
 ทคิโหชาคปราณนาหาสิ่งใด
 เพียรจงใดคองประสงค์คองจะคิ ฯ

11/07/2566

* * *

๘๓ ธรรมคาวากษัตริย์อดีเรก
 เป็นองค์เอกอำนาจทั้งราชสิทธิ์
 เสี่ยงสังหารผลาญสัตว์ในปฐพี
 เหตุเพราะมีลมปากนั้นมากนัก ฯ

* * *

๘๔ พระผ่านเกล้าเจ้าพวยนาคศักดิ์
 แม้ไม่รักษายศจะอดสู
 ชงยศศักดิ์จกประกอบจ้าวอบรู้
 ใ้ใช้เชิดชูช่วยเฉลิมให้เพิ่มพูล ฯ

* * *

๘๕ ประเพณีขำรุงกรุงกษัตริย์
 ปฏิพัทธ์ผ่อนผันตามบรรพการ
 ต่างพระไทยในยเนตรสังเกตุการ
 ตามบรรณเรือนราชานวัคิ ฯ

* * *

๘๖ อินชาไทได้พึ่งเขาจงรัก
 แม้อดยศกตสันอำนาจวาสนา
 เขาหน้ายหน้ามิได้ยู่คู่ชั้ว
 แคว้นวิชาช่วยกายจนวายปราณ ฯ

* * *

๘๗ อย่าพึ่งพึ่งสองไสตตรงไปรคปรมาณ
 กวี่ยลมพาลพานพิศอโยคีตรา ฯ

* * *

คัดจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

๘๘ ไบราณท่านสมมติมนษยัน
 ยากแล้วมีใหม่สำเร็จถึงเจ็ดหน
 ที่ทุกข์โศกโรครอนค่อยผ่อนปรน
 คงระพันโทษทัณฑ์ไม่บรรลัย ฯ

* * *

๘๙ รู้สิ่งไรก็ไม่สู้รู้วิชา
 ไปเบื้องหน้าเคยใหญ่จะให้คุณ ฯ

* * *

๕๐ จะเปนข้าจอมนรินทร์ขันนคร
 อย่านั่งนอนเปล้าเปล้าไม่เข้าการ ฯ

✧ ✧ ✧

๕๑ ทไม่สู้ริอะไรผู้ใหญ่เก็ก
 มหากเล็กสามค่อพ่อลกหลาน
 เสียตระกูลสูญลัษย์มานาน
 เพราะเก็ยจกรานคราคว่าเหมือนพรัมมอญ ฯ

ถ. ๒ ก. ๒๔

คัดจากเสภาพระราชพงศาวดาร

๕๒ ชนเชื้อชาติราชสีห์มีอำนาจ
 ไม่เขลาชลาตเหมือนมฤคถกเถลิง
 ท้าวพระยาสามัญย์อมขันเทิง
 ทูลำเวิงสำราญการณรงค์ ฯ

ตอนท ๒